YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

19 päivänä helmikuuta 2002 *

Asiassa C-35/99,

jonka Pretore di Pinerolo (Italia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosoikeudenkäynnissä, jossa vastaajana on

Manuele Arduino,

Diego Dessin,

Giovanni Bertolotton

ja

Compagnia Assicuratrice RAS SpA:n osallistuessa asian käsittelyyn,

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, F. Macken, N. Colneric ja S. von Bahr sekä tuomarit C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet (esittelevä tuomari), R. Schintgen, V. Skouris ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Italian hallitus, asiamiehenään U. Leanza, avustajanaan ulkoasiainministeriön diplomaattisten riita-asioiden osaston asiantuntija L. Daniele,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään K. Rispal-Bellanger ja D. Colas,

— Suomen hallitus, asiamiehinään H. Rotkirch ja T. Pynnä,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään L. Pignataro,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Dessin, edustajanaan avvocato G. Scassellati Sforzolini, Italian hallituksen, asiamiehenään avvocato dello Stato M. Fiorilli, Saksan hallituksen, asiamiehenään A. Dittrich, Ranskan hallituksen, asiamiehenään D. Colas, ja komission, asiamiehenään L. Pignataro, 12.12.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.7.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Pretore di Pinerolo on esittänyt 13.1.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 9.2.1999, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) tulkinnasta.

2 Kysymykset on esitetty sellaiseen rikosoikeudenkäyntiin liittyvien oikeudenkäyntikulujen määräämisen yhteydessä, jossa vastaajana on ollut Arduino.

Asiaa koskeva kansallinen lainsäädäntö

3 Asianajajan ammattia Italiassa sääntelevä perussäädös on 27.11.1933 annettu kuninkaan asetus (decreto-legge) nro 1578 (Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana; jäljempänä GURI, nro 281, 5.12.1933), joka on muutettu 22.1.1934 annetuksi laiksi nro 36 (GURI nro 24, 30.1.1934), sellaisena kuin se on sittemmin muutettuna (jäljempänä kuninkaan asetus).

4 Asianajajat ovat vapaan ammatin harjoittajia, jotka edustavat ja avustavat asiakkaitaan siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudenkäynneissä. Italiassa tämä tehtävä on annettu yksinomaan asianajajille, joiden käyttäminen on pääsääntöisesti pakollista (Italian siviiliprosessilain 82 §).

5 Consiglio nazionale forensea (asianajajien kansallinen ammattikuntaneuvosto; jäljempänä CNF) koskevat säännökset sisältyvät kuninkaan asetuksen 52—55 §:ään. CNF koostuu asianajajien keskuudestaan valitsemista edustajista, joita on yksi kutakin muutoksenhakutuomioistuimen (Corte di appello) tuomiopiiriä kohden, ja se toimii oikeusministeriön alaisuudessa.

6 Kuninkaan asetuksen 57 §:ssä säädetään, että perusteet, joita käytetään asianajajille ja procuratoreille siviili- ja rikosasioissa ja oikeudenkäynnin ulkopuolisissa asioissa maksettavien palkkioiden ja korvausten maksamisessa, määritetään kahden vuoden välein CNF:n päätöksessä. Sen jälkeen kun CNF on päättänyt maksuluettelosta, oikeusministeriön on hyväksyttävä se saatuaan 22.12.1984 annetun lain nro 887 (GURI, suppl. ord. nro 356, 29.12.1984) 14 §:n 20 momentissa tarkoitetun Comitato interministeriale dei prezzin (hintoja käsittelevä ministeriöiden välinen komitea; jäljempänä CIP) lausunnon ja kuultuaan 23.8.1988 annetun lain nro 400 (GURI, suppl. ord. nro 214, 12.9.1988) 17 §:n 3 momentin mukaisesti Consiglio di Statoa.

7 Kuninkaan asetuksen 58 artiklassa täsmennetään, että kyseisen asetuksen 57 artiklassa tarkoitetut perusteet laaditaan ottaen huomioon se intressi, josta riita-asiassa on kyse, asiaa käsittelevän tuomioistuimen oikeusaste ja rikosoikeudenkäyntien osalta niiden kesto. Kullekin toimenpiteelle tai toimenpideryhmälle on vahvistettava maksujen enimmäis- ja vähimmäisrajat.

8 Kuninkaan asetuksen 60 §:n mukaan asianomainen tuomioistuin tai muu lainkäyttöelin määrää maksettavasta palkkiosta kyseisen asetuksen 57 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaisesti ottaen huomioon käsiteltyjen kysymysten vakavuuden ja määrän.

9 Maksettavan palkkion on pysyttävä kuninkaan asetuksen 58 §:ssä tarkoitetuissa rajoissa. Tuomioistuin voi ylittää enimmäismäärän erityisen tärkeissä asioissa oikeusriidan poikkeuksellisen luonteen ja suoritetun palvelun olennaisen arvon perusteella. Vastaavasti silloin, kun asia on helppo, tuomioistuin voi määrätä maksettaviksi vähimmäisrajan alittavia palkkioita. Molemmissa tapauksissa tuomioistuimen päätös on perusteltava.

10 Asianajajien palkkioita koskeva maksuluettelo, josta on kyse pääasiassa, perustuu CNF:n 12.6.1993 tekemään päätökseen, jota on muutettu 29.9.1994 (jäljempänä CNF:n päätös), ja se on hyväksytty 5.10.1994 annetulla oikeusministeriön asetuksella nro 585 (GURI nro 247, 21.10.1994). Mainitun asetuksen 2 §:ssä säädetään, että "liitteenä olevissa maksutaulukoissa esitettyjä korotuksia sovelletaan siten, että 50 prosenttia korotuksesta otetaan käyttöön 1.10.1994 alkaen ja jäljelle jäävät 50 prosenttia 1.4.1995 alkaen". Tämä ajallisesti porrastettu korotus perustuu CIP:n — joka oli ottanut erityisesti huomioon inflaation kasvun — esittämiin huomautuksiin. Ennen maksuluettelon hyväksymistä oikeusministeriö oli kuullut uudelleen CNF:ää, joka oli 29.9.1994 pitämässään istunnossa hyväksynyt ehdotuksen maksuluettelon käyttöönoton porrastamisesta.

11 CNF:n päätöksen 4 §:n 1 momentissa kielletään poikkeamasta asianajajille vahvistetuista vähimmäispalkkioista ja procuratorejen vähimmäispalkkioista ja -korvauksista. Jos asiaan liittyvien poikkeuksellisten olosuhteiden takia asianajajan tai procuratoren suorittamien palvelujen ja maksutaulukoissa vahvistettujen palkkioiden välille syntyisi ilmeinen epäsuhta, 4 §:n 2 momentin nojalla on kuitenkin mahdollista ylittää maksutaulukoissa osoitetut enimmäispalkkiot ja jopa ne CNF:n päätöksen 5 §:n 2 momentissa määritetyt enimmäisrajat, jotka saadaan kertomalla tavanomainen enimmäispalkkio kahdella, tai vastaavasti määrätä maksutaulukoissa vahvistettuja vähimmäispalkkioita pienempi palkkio, sillä edellytyksellä, että se asianosainen, jolla on tähän intressi, esittää toimivaltaisen ammattikuntaneuvoston lausunnon.

12 CNF:n päätöksen 5 §:ssä vahvistetaan palkkioiden määräämistä koskevat yleiset säännöt. Mainitun 5 §:n 1 momentissa todetaan, että määrättäessä asian hävinneen asianosaisen maksettaviksi tulevat palkkiot on otettava huomioon asian luonne ja sen kohteena oleva intressi, käsiteltyjen kysymysten merkitys ja määrä sekä asiaa käsittelevän tuomioistuimen oikeusaste, minkä lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota asianajajan tuomioistuimessa suorittamiin palveluihin. Päätöksen 5 §:n 2 momentin mukaan niiden asioiden osalta, jotka ovat käsiteltyjen oikeuskysymysten takia erityisen merkittäviä, asian hävinneen asianosaisen maksettavaksi tulevien palkkioiden määrä voi olla kaksi kertaa vahvistettu enimmäismäärä. Mainitun pykälän 3 momentissa todetaan lisäksi, että määrättäessä asiakkaan maksettaviksi tulevien palkkioiden määrää voidaan edellisissä kohdissa mainittujen sääntöjen lisäksi ottaa huomioon oikeudenkäynnin tulokset ja saavutetut — aineettomatkin — edut sekä se kiireellisyys, jolla tietyt toimenpiteet on täytynyt suorittaa. Poikkeuksellisen tärkeissä asioissa palkkioiden määräksi voidaan vahvistaa vahvistettuihin enimmäismääriin nähden nelinkertainen määrä.

Pääasia

13 Arduinoa on syytetty Pretore di Pinerolossa siitä, että hän on huolimattomuuttaan, varomattomuuttaan tai taitamattomuuttaan sekä tieliikennelainsäädäntöä rikkoen suorittanut ohituksen tieosuudella, jolla tämä oli kiellettyä, ja törmännyt

siten Dessin autoon. Dessi on oikeudenkäynnissä asianomistajana. Kun Dessille aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja määrättiin Arduinon maksettavaksi, Pretore jätti soveltamatta oikeusministeriön asetuksella nro 585/94 hyväksyttyä maksuluetteloa.

14 Asiassa valitettiin Corte suprema di cassazioneen, joka katsoi, että oli lainvastaista jättää soveltamatta kyseistä maksuluetteloa. Kyseinen tuomioistuin kumosi 29.4./6.7.1998 antamallaan tuomiolla nro 1363 Pretore di Pinerolon antaman tuomion oikeudenkäyntikuluja koskevilta osin ja palautti asian tämän kysymyksen osalta mainittuun tuomioistuimeen.

15 Pretore di Pinerolo toteaa, että Italian oikeusjärjestyksessä on oikeuskäytännön perusteella kaksi keskenään ristiriitaista tulkintaa sen kysymyksen osalta, onko asianajajien palkkioita koskeva maksuluettelo, joka on hyväksytty ministeriön asetuksella nro 585/94, perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitettu kilpailua rajoittava sopimus.

16 Ensimmäisen näkemyksen mukaan kyseisen kansallisen säännöstön ominaispiirteet ovat vastaavanlaisia kuin sellaisen tullihuolitsijoiden maksutaksajärjestelmää koskevan säännöstön ominaispiirteet, josta oli kyse asiassa C-35/96, komissio vastaan Italia, 18.6.1998 annetussa tuomiossa (Kok. 1998, s. I-3851). CNF on tämän suuntauksen mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu yritysten yhteenliittymä, eikä yhdessäkään lain säännöksessä edellytetä, että yleistä etua koskevat perusteet otettaisiin huomioon määritettäessä asianajajien palkkioita koskevaa maksuluetteloa. Tuomioistuin on näin ollen velvollinen jättämään soveltamatta kyseistä maksuluetteloa.

17 Toisen oikeuskäytännössä esitetyn tulkinnan mukaan maksuluettelo ei ole kyseisen ammatillisen järjestön sellaisen päätöksenteon lopputulos, johon sisältyy harkintavallan käyttöä. Julkisen vallan toiminnalla on ratkaiseva osa sekä valmisteluvaiheessa että hyväksymisvaiheessa, joten kyse ei ole sellaisesta toimivallan siirtämisestä julkiselta vallalta yksityisille toimijoille, joka mahdollistaisi sen, että yksityiset toimijat voisivat itse vahvistaa maksuluettelon perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisesti.

18 Pretore di Pinerolo on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kuuluuko CNF:n päätös, joka hyväksyttiin [ministeriön] asetuksella nro 585/94 ja jolla vahvistettiin asianajotoiminnasta maksettavia maksuja (joista ei voida poiketa) koskeva luettelo, EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kiellon soveltamisalaan?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi,

onko kyseessä tapaus, johon tätä kieltoa ei EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla tietyin edellytyksin kuitenkaan sovelleta?"

Tutkittavaksi ottaminen

19 Italian hallitus on epäillyt sitä, voidaanko kyseinen ennakkoratkaisukysymys ottaa tutkittavaksi.

20 Ensinnäkin Italian hallitus nostaa esille kysymyksen siitä, onko pääasiassa kyseessä oleva oikeusriita todellinen.

21 Italian hallitus toteaa, että Corte suprema di cassazionen antaman tuomion jälkeen Arduinon vakuutusyhtiö on maksanut Dessin vaatimat oikeudenkäyntikulut. Tämän maksun ansiosta asianomistaja on luopunut jatkamasta pääasian oikeudenkäyntiä ja Arduinon asianajaja on pyytänyt Pretore di Pineroloa toteamaan, että lausunnon antaminen asiassa raukeaa. Oikeudenkäynnin tässä vaiheessa pääasialla ei näin ollen ole enää merkitystä.

22 Italian hallitus ei näin ollen ymmärrä ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen itsepintaista pyrkimystä tutkituttaa pääasiassa kyseessä olevan maksuluettelon yhteensoveltuvuus yhteisön oikeuden kanssa. Italian hallituksen mukaan on mahdollista, että Pretore di Pinerolo on käyttänyt hyväkseen mahdollisuuden saada ratkaisun kysymykseen, joka on ollut Italiassa kiistanalainen.

23 Italian hallitus katsoo toiseksi, että ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa päätöksessä ei riittävästi kuvailla ennakkoratkaisukysymyksiin liittyviä oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja. Pretore di Pinerolo ei Italian hallituksen mukaan ole esittänyt perusteluita sille, miksi se on jättänyt soveltamatta pääasiassa kyseessä olevaa maksuluetteloa.

24 Tältä osin on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on siten yleensä ratkaistava esitetyt kysymykset (ks. mm. asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 59 kohta ja asia C-379/98, PreussenElektra, tuomio 13.3.2001, Kok. 2001, s. I-2099, 38 kohta).

25 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin todennut, että sen on oman toimivaltaisuutensa arvioimiseksi poikkeustapauksissa tutkittava ne olosuhteet, joiden vallitessa kansallinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisukysymyksen (ks. vastaavasti asia 244/80, Foglia, tuomio 16.12.1981, Kok. 1981, s. 3045, 21 kohta; Kok. Ep. VI, s. 251). Yhteisöjen tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että yhteisön oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. mm. em. asia Bosman, tuomion 61 kohta ja em. asia PreussenElektra, tuomion 39 kohta).

26 Tästä ei ole kyse pääasiassa.

27 On nimittäin todettava, että pääasiaan liittyvästä oikeudenkäyntiaineistosta ilmenee, että pääasia on edelleen vireillä ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa ja että Italian hallitus ei ole esittänyt näyttöä siitä, että asianosaisten välillä olisi sellainen oikeudenkäyntikuluja koskeva sopimus, joka olisi omiaan päättämään oikeusriidan.

28 Ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa päätöksessä annettujen tietojen osalta on todettava, että niistä huomautuksista, joita jäsenvaltioiden hallitukset ja komissio ovat esittäneet EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklan mukaisesti, ilmenee, että kyseiset tiedot ovat mahdollistaneet sen, että jäsenvaltiot ja komissio ovat voineet esittää tehokkaasti kantansa yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyihin kysymyksiin.

29 Ennakkoratkaisupyyntöä koskevaan päätökseen sisältyviä tietoja on sitä paitsi täydennetty yhteisöjen tuomioistuimelle toimitetuilla kirjallisilla huomautuksilla. Kaikki nämä tiedot, jotka on toistettu suullista käsittelyä varten laaditussa kertomuksessa, on toimitettu jäsenvaltioiden hallituksille ja muille tahoille, joita asia koskee, suullisen käsittelyn järjestämistä silmällä pitäen, ja nämä osapuolet ovat

voineet halutessaan esittää suullisessa käsittelyssä täydennyksiä näkemyksiinsä (ks. vastaavasti asia C-67/96, Albany, tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-5751, 43 kohta ja yhdistetyt asiat C-115/97—C-117/97, Brentjens', tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-6025, 42 kohta).

30 Kansallisen tuomioistuimen toimittamat tiedot täydennettyinä tarvittavilta osin edellä mainituilla seikoilla antavat yhteisöjen tuomioistuimelle riittävän käsityksen pääasiaan liittyvistä tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, jotta yhteisöjen tuomioistuin kykenee tulkitsemaan asian kannalta merkityksellisiä perustamissopimuksen määräyksiä.

31 Edellä esitetystä seuraa, että Pretore di Pinerolon esittämät kysymykset on otettava tutkittaviksi.

Ennakkoratkaisukysymykset

32 Kysymyksillään, joita on asianmukaista tarkastella yhdessä, kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, onko EY:n perustamissopimuksen 5 artiklan (josta on tullut EY 10 artikla) ja 85 artiklan kanssa ristiriidassa se, että jäsenvaltio antaa lain tai muun säädöksen, jolla hyväksytään asianajajien ammattikuntajärjestön laatiman esityksen perusteella maksuluettelo, jossa vahvistetaan kyseisen ammatin harjoittajien palkkioiden vähimmäis- ja enimmäismäärät, silloin, kun kyseinen julkisoikeudellinen toimi toteutetaan sellaisessa menettelyssä, josta on säädetty Italian lainsäädännössä.

33 Yhteisöjen tuomioistuin toteaa aluksi, että koska kyseinen jäsenvaltion säädös ulottuu tämän jäsenvaltion koko alueelle, se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla (ks. vastaavasti em. asia komissio v. Italia, tuomion 48 kohta).

34 Vaikka perustamissopimuksen 85 artikla sellaisenaan koskeekin ainoastaan yritysten toimintaa eikä sitä ole kohdistettu jäsenvaltion lainsäädäntö- tai toimeenpanoelinten antamiin säädöksiin, kyseisessä artiklassa luettuna yhdessä perustamissopimuksen 5 artiklan kanssa asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus olla toteuttamatta tai pitämättä voimassa toimenpiteitä — vaikka ne olisivat lainsäädäntö- tai täytäntöönpanoelinten säädöksiä —, jotka ovat omiaan poistamaan yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen tehokkaan vaikutuksen (ks. asia 267/86, Van Eycke, tuomio 21.9.1988, Kok. 1988, s. 4769, 16 kohta; Kok. Ep. IX, s. 603; asia C-185/91, Reiff, tuomio 17.11.1993, Kok. 1993, s. I-5801, 14 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 465; asia C-153/93, Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft, tuomio 9.6.1994, Kok. 1994, s. I-2517, 14 kohta; asia C-96/94, Centro Servizi Spediporto, tuomio 5.10.1995, Kok. 1995, s. I-2883, 20 kohta ja em. asia komissio v. Italia, tuomion 53 kohta; ks. myös EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan (josta on tullut EY 82 artikla) osalta asia 13/77, GB-Inno-BM, tuomio 16.11.1977, Kok. 1977, s. 2115, 31 kohta; Kok. Ep. III, s. 497).

35 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklaa rikotun silloin, kun jäsenvaltio joko yhtäältä määrää yritykset tekemään 85 artiklan vastaisia yritysten välisiä yhteisjärjestelyjä, edistää tällaisten järjestelyjen tekemistä taikka vahvistaa niiden vaikutuksia tai toisaalta poistaa omalta sääntelyltään sen valtiollisen luonteen siirtämällä yksityisille toimijoille vastuunsa tehdä taloutta ohjaavia päätöksiä (ks. em. asia Van Eycke, tuomion 16 kohta; em. asia Reiff, tuomion 14 kohta; em. asia Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft, tuomion 14 kohta; em. asia Centro Servizi Spediporto, tuomion 21 kohta ja em. asia komissio v. Italia, tuomion 54 kohta).

36 Tältä osin se, että jäsenvaltio antaa ammatillisen järjestön tehtäväksi palveluja koskevan maksuluetteloesityksen laatimisen, ei automaattisesti poista lopullisesti vahvistetulta maksuluettelolta julkisoikeudellisen säännöstön luonnetta.

37 Asia on näin silloin, kun ammatillisen järjestön jäseniä voidaan pitää asiantuntijoina, jotka ovat riippumattomia asianomaisiin talouden toimijoihin nähden ja jotka velvoitetaan laissa vahvistamaan maksut ottaen huomioon heidän edustamansa sektorin yritysten tai yritysten yhteenliittymien etujen lisäksi myös yleinen etu ja muiden sektorien yritysten tai kyseisten palvelujen käyttäjien edut (ks. vastaavasti em. asia Reiff, tuomion 17—19 kohta ja 24 kohta; em. asia Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft, tuomion 16—18 kohta ja 23 kohta; yhdistetyt asiat C-140/94—C-142/94, DIP ym., tuomio 17.10.1995, Kok. 1995, s. I-3257, 18 ja 19 kohta ja em. asia komissio v. Italia, tuomion 44 kohta).

38 Pääasian osalta tehdystä kansallista lainsäädäntöä koskevasta esittelystä ilmenee, että Italian valtio velvoittaa CNF:n, joka koostuu yksinomaan asianajajien keskuudestaan valitsemista edustajista, tekemään kahden vuoden välein esityksen asianajajien palkkioita koskevaksi maksuluetteloksi, joka sisältää vähimmäis- ja enimmäisrajat. Vaikka kuninkaan asetuksen 58 §:n mukaan palkkiot ja korvaukset on vahvistettava riita-asian kohteena olevan intressin, asiaa käsittelevän tuomioistuimen oikeusasteen ja rikosoikeudenkäyntien osalta oikeudenkäynnin keston perusteella, kuninkaan asetuksessa ei varsinaisesti ilmaista yleistä etua koskevia perusteita, jotka CNF:n olisi otettava huomioon.

39 Pääasiassa kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö ei näin ollen sisällä sellaisia menettelyä koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä tai aineellisia säännöksiä, joilla voitaisiin kohtuullisella todennäköisyydellä varmistaa se, että CNF toimii maksuluetteloa koskevaa esitystä laatiessaan julkisen vallan alaisena erillisenä elimenä, joka toiminnassaan tavoittelee yleisen edun mukaisia päämääriä.

40 Tosin asiassa ei myöskään ole ilmennyt, että Italian valtio olisi luopunut oikeudestaan käyttää päätöksentekovaltaansa tai valvoa maksuluettelon soveltamista, minkä tämän tuomion 10 kohdassa esitetyt seikat vahvistavat.

41 Ensinnäkin CNF on velvollinen laatimaan ainoastaan maksuluetteloa koskevan esityksen, joka ei sellaisenaan ole sitova. Ellei ministeriö hyväksy esitystä maksuluetteloksi, se ei tule voimaan, jolloin aikaisempi maksuluettelo jää sovellettavaksi. Näin ollen ministeriöllä on valta määrätä CNF:n laatima esitys muutettavaksi. Lisäksi ministeriötä tukee kaksi julkista elintä eli Consiglio di Stato ja CIP, joilta ministeriön on saatava lausunnot ennen kuin se hyväksyy maksuluetteloa koskevan esityksen.

42 Toiseksi kuninkaan asetuksen 60 §:ssä säädetään, että tuomioistuimet määräävät palkkiot maksettaviksi kuninkaan asetuksen 57 §:ssä tarkoitettujen perusteiden mukaisesti ottaen huomioon käsiteltyjen kysymysten vakavuuden ja määrän.

Tuomioistuin voi lisäksi tietyissä poikkeustapauksissa poiketa asianmukaisesti perustellulla päätöksellä kuninkaan asetuksen 58 §:n mukaisesti vahvistetuista enimmäis- ja vähimmäisrajoista.

43 Näin ollen ei voida katsoa, että Italian valtio olisi siirtänyt yksityisille toimijoille vastuunsa tehdä taloutta ohjaavia päätöksiä, mikä poistaisi pääasiassa kyseessä olevalta säännöstöltä sen valtiollisen luonteen. Tämän tuomion 41 ja 42 kohdassa esitetyistä syistä Italian valtiota ei voida myöskään moittia siitä, että se olisi määrännyt yritykset tekemään 85 artiklan vastaisia järjestelyjä, edistänyt niiden tekemistä tai vahvistanut niiden vaikutuksia.

44 Ennakkoratkaisukysymyksiin on näin ollen vastattava, että perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan kanssa ei ole ristiriidassa se, että jäsenvaltio antaa lain tai muun säädöksen, jolla hyväksytään asianajajien ammattikuntajärjestön laatiman esityksen perusteella maksuluettelo, jossa vahvistetaan kyseisen ammatin harjoittajien palkkioiden vähimmäis- ja enimmäismäärät, silloin, kun kyseinen julkisoikeudellinen toimi toteutetaan sellaisessa menettelyssä, josta on säädetty Italian lainsäädännössä.

Oikeudenkäyntikulut

45 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian, Saksan, Ranskan ja Suomen hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Pretore di Pinerolon 13.1.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan (joista on tullut EY 10 ja EY 81 artikla) kanssa ei ole ristiriidassa se, että jäsenvaltio antaa lain tai muun säädöksen, jolla hyväksytään asianajajien ammattikuntajärjestön laatiman esityksen perusteella maksuluettelo, jossa vahvistetaan kyseisen ammatin harjoittajien palkkioiden vähimmäis- ja enimmäismäärät, silloin, kun kyseinen julkisoikeudellinen toimi toteutetaan sellaisessa menettelyssä, josta on säädetty 27.11.1933 annetussa kuninkaan asetuksessa nro 1578, sellaisena kuin se on muutettuna.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
Colneric	von Bahr	Gulmann
Edward	La Pergola	Puissochet
Wathelet	Schintgen	Skouris
	Cunha Rodrigues	

Julistettiin Luxemburgissa 19 päivänä helmikuuta 2002.

R. Grass — kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias — presidentti